MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTLARIDA KVEST O‘YINLARINI LOYIHALASHTIRISH TEXNOLOGIYASI

Boltayeva Feruza A’zam qizi
Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti
https://doi.org/10.5281/zenodo.17586479

Annotatsiya. *Ushbu maqolada maktabgacha ta’lim tizimida kvest texnologiyasidan foydalanishning ahamiyati va samaradorligi yoritilgan. Keltirilgan me’yoriy-huquqiy hujjatlar asosida pedagoglarning kasbiy malakasini oshirish, ta’lim-tarbiya jarayonini innovatsion usullar orqali takomillashtirish masalalariga e’tibor qaratilgan. Maqolada kvest turlari, tashkil etish tamoyillari, zarur vositalar hamda tarbiyachining roli batafsil yoritilgan. Xulosa o‘rnida, kvest texnologiyasi maktabgacha ta’lim jarayonini qiziqarli, mazmunli va interfaol shaklda tashkil etish orqali bolalarning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qilishi ta’kidlangan.*

Kalit so‘zlar. *Maktabgacha ta’lim, kvest texnologiyasi, innovatsion metodlar, tadqiqotchilik faoliyati, mustaqil fikrlash, ijodkorlik, pedagogik jarayon, o‘yin asosida o‘qitish.*

Аннотация. *В данной статье освещаются важность и эффективность использования квест-технологии в системе дошкольного образования. На основе цитируемых нормативно-правовых документов уделяется внимание вопросам повышения профессиональной квалификации педагогов и совершенствования образовательного процесса посредством инновационных методов. В статье подробно рассматриваются виды квестов, принципы организации, необходимый инструментарий и роль воспитателя. В заключении подчеркивается, что квест-технология служит всестороннему развитию детей, организуя образовательный процесс дошкольного учреждения в интересной, содержательной и интерактивной форме.*

Ключевые слова. *Дошкольное образование, квест-технология, инновационные методы, исследовательская деятельность, самостоятельное мышление, креативность, педагогический процесс, игровое обучение.*

Abstract. *This article highlights the importance and effectiveness of using quest technology in preschool education. Based on cited regulatory documents, attention is paid to issues of improving the professional qualifications of teachers and enhancing the educational process through innovative methods. The article examines in detail the types of quests, organizational principles, necessary tools, and the role of the teacher. The conclusion emphasizes that quest technology contributes to the comprehensive development of children, organizing the educational process in preschool institutions in an engaging, meaningful, and interactive manner.*

Keywords: *Preschool education, quest technology, innovative methods, research, independent thinking, creativity, pedagogical process, game-based learning.*

O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 16-dekabrdagi “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida” O‘RQ 595-son Qonuni, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 30-sentabrdagi “Maktabgacha ta’lim sifati va samaradorligini yanada oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PF-152-sonli Farmoni, 2024-yil 21-iyundagi “Maktabgacha va maktab ta’limi tashkilotlari xodimlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini takomillashtirish

bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-231-sonli Qarori hamda mazkur sohaga tegishli boshqa me’yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan topshiriqlar oldimizda turgan muhim amaliy vazifalar hisoblanadi. Maktabgacha va maktab ta’limi vazirining 2024-yil 30-noyabrdagi “Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida malaka oshirishning “Metodik mahorat kuni” va “Metodik mahorat soati” tadbirlarini bosqichmabosqich joriy etish to‘g‘risida”gi 362-sonli buyrug‘i ijrosini ta’minlash maqsadida respublikamizdagi barcha shaharlar va tumanlarda mahorat kunlari va soatlari tadbirlarida tizimli ravishda pedagoglarning kasbiy tayyorgarligi rivojlantirilmoqda.

Ta’lim-tarbiya jarayonida qo‘llaniladigan turli xil usullar ya’ni metodlar mavjud. Pedagog qay uslubda ta’limiy faoliyatni olib bormasin maqsadiga yetish imkonini izlaydi, bu borada, ta’lim metodlari va innovatsion metodlardan foydalanadi. Ta’lim metodlari shu vaqtga qadar o‘zining samarasini ko‘rsatib kelmoqda va zamon pedagoglari yangicha uslubda ta’limiy jarayonni o‘tib yanada yaxshi natijalar olishga intilmoqdalar. Shuningdek innovatsion metodlardan foydalanib kelishmoqdalar. Innovatsion faoliyatda pedagogik yangiliklar: o‘qitishning yangi usul va metodlarining yaratilishi va qo‘llanishi o‘quv jarayonining samarali va sifatli tashkil etilishini yaratib beradi.[1]

Maktabgacha ta’lim-tarbiyaning davlat standartining asosiy prinsiplaridan biri sifatida belgilangan maktabgacha ta’limning mazmuni, shakli, vositalari va usullarini tanlashda innovatsiya texnologiyalariga [2] asoslanilganligini hisobga olgan holda, maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ta’limiy faoliyat ular uchun xos shaklda – o‘yin tarzida amalga oshiriladi. O‘yin konsepsiyaga kognitiv va tadqiqot faoliyati, ijodiy faoliyatlar ko‘rinishida tashkil etilishi mumkin. Kvest usulidagi faoliyatlar kontseptsiyaga juda mos keladi va bu tarbiyachi va bolalar uchun hayotni qiziqarli va o‘ziga xos tarzda tashkil qilish uchun ajoyib imkoniyatga aylanadi.

Kvest inglizchadan tarjima qilinganda sarguzasht degan ma’noni bildirib, o‘yin mashg‘uloti mobaynida turli qiyinchliklardan chiqishni o‘rgatishni o‘z oldiga maqsad qilib qo‘ygan. Bu usul jamoa bo‘lib o‘ynaladi va shuning uchun ham bolalar tomonidan iliq qarshi olinadi. Ayni usulda mashg‘ulot olib borish uchun tarbiyachidan artistlik mahorati, ijodkorlik talab etiladi. Chunki bu usulda shunchaki, nomigagina qilingan o‘yin tarbiyalanuvchilarni qiziqtira olmaydi. Aynan tarbiyachi bolalarga qiyin savollar topadi, ularni mushkul vaziyatlarga solib qo‘yadi va oxir oqibat har bir bolani mustaqil fikrlashga o‘rgatadi.

Kvest usulining asosiy vazifalari:

-Bolalarda atrof olamga nisbatan qiziqish uyg‘otish;

-Bolalarni yangiliklardan o‘yin shaklida xabardor etish;

-Har bir tarbiyalanuvchining o‘zini namoyon qilishiga imkon yaratib berish;

-Do‘stona muhitni yaratish va boshqalarni his qila olish tuyg‘usini rivojlantirish;

-Tadqiqotchilik va mustaqil fikrlashga o‘rgatish.

Ushbu usulning foydali tomonlari:

-Bola rejalashtirish va tahlil qilishga o‘rganadi;

-Jamo bilan ishlash ko‘nikmasiga ega bo‘ladi;

-Maqsad sari qat’iy harakat qilish ishtiyoqi kuchayadi;

O‘yinlar jarayonida u kuzatuvchidan ishtirokchiga aylanadi va uning ilgari ochilmagan qirralari paydo bo‘ladi.[3]

Kvest (quest) - bu syujetning bir turi (Adabiy, kompyuter, o‘yin, bunda bola ko‘zlangan maqsadga erishish uchun sayohat davomida bir qator qiyinchiliklarni yengib o‘tadi. Kvest o‘yinlari davomida bolalar har tomonlama rivojlanadi. Ularni quyidagicha tasniflash mumkin:

- Ijobiy tarbiya xislatlarining bolada odatga aylanishi;

- O‘yin kompetensiyasining faol shakllanishi;
- Kommunikativ kompetensiyaning rivojlanishi;
- Kognitiv tadqiqotlar natijasida ongning sayqallanishi;
- Harakat trayektoriyasini tanlash qobilyatining o‘sishi
- Assotsiativ idrokning mustahkamlanishi;

O‘yin g‘oyasi oddiy: jamoalar turli vazifalarni bajarib, bir nuqtadan ikkinchisiga o‘tadilar. Ammo bu o‘yinning kaliti shundaki, bitta vazifani bajargandan so‘ng, bolalar keyingi ish uchun maslahat oladilar, bu vosita faolligini oshirish va ularni kashf qilish va o‘rganishga undashning samarali usuli hisoblanadi.

Kvestlarni tashkil etish tamoyillari quyidagicha hisoblanadi:

Bolalarning kvestlarini samarali tashkil qilish uchun ma'lum tamoyillar va shartlarga rioya qilish kerak:

• Barcha o‘yinlar va topshiriqlar xavfsiz bo‘lishi kerak (bolalar olovdan sakrashni yoki daraxtga chiqishni so‘ramang);

• Bolalarga topshiriladigan vazifalar yoshga mos va ularning individual ehtiyojlariga mos bo‘lishi kerak;

• Hech qanday holatda bolaning qadr-qimmatini kamsitmaslik kerak;

• Senariy turli tadbirlarni o‘z ichiga olishi kerak, chunki bu yoshdagi bolalar o‘zlarining psixologik va rivojlanish xususiyatlariga ko‘ra bir xildagi vazifalarni bajara olmaydilar;

• Vazifalar izchil va mantiqiy jihatdan o‘zaro bog‘liq bo‘lishi uchun tuzilgan bo‘lishi kerak;

• O‘yin bezaklar, musiqiy hamrohlik, liboslar va jihozlar bilan hissiy jihatdan yuklangan bo‘lishi kerak;

• Maktabgacha yoshdagi bolalar o‘zlari intilayotgan o‘yin maqsadini aniq tushunishlari kerak (masalan, xazina topish yoki yomon xarakterdan yaxshi xarakterni saqlab qolish);

• Bolalarning qiziqishlarini yo‘qotmasdan topshiriqni bajarishlari mumkin bo‘lgan vaqt oralig‘ini hisobga olish muhim;

• O‘yinda o‘qituvchining roli bolalarga yo‘l-yo‘riq ko‘rsatish va ularni to‘g‘ri yechimga undashdan iborat, lekin bolalar mustaqil ravishda yakuniy xulosaga kelishlari kerak.

Kvestni rejalashtirish va tayyorlashda syujetning o‘zi va o‘yin bo‘ladigan ta'lim muhiti muhim rol o‘ynaydi. Bu yopiq maydon bo‘ladimi yoki kattaroq faoliyat sohasi bo‘ladimi, ishtirokchilar va tashkilotchilar soni va boshlang‘ich nuqtasi, ishtirokchilar ma'lum bir ketma-ketlikda harakat qiladimi yoki o‘z harakatlanish yo‘nalishini tanlaydimi. Ushbu omillarga qarab, kvestlarni taxminan uch guruhga bo‘lish mumkin.

Chiziqli kvestlar - zanjirda tuzilgan; bitta vazifani hal qilgandan so‘ng, ishtirokchilar keyingisini oladilar va ular butun marshrutni tugatmaguncha davom etadilar.

Tarmoqli kvestlar - asosiy vazifa va maslahatlar ro‘yxatiga asoslanadi, lekin ularni hal qilish uchun o‘z yo‘llarini tanlaydi.

Doiraviy topshiriqlar - chiziqli kvestlarga o‘xshaydi, lekin ular yopiq sikldir. Jamoalar turli nuqtalardan boshlanadi, bu ham ularning yakuniy nuqtalari bo‘ladi.[4]

Kvest nimani o‘z ichiga oladi?

- tashkilotchilar va ishtirokchilar
- Kvest bilan tanishish.
- Guruhlar uchun topshiriqlar: – yo‘nalish varag‘i (u shunchaki manzillarni ketma-ket va ularning joylashuvini sanab o‘tishi mumkin; yoki unda topishmoqlar, boshqotirmalar yoki

kodlangan so‘z bo‘lishi mumkin, ularning javobi manzilga yetaklaydi); misol uchun: “Bolalar bugun biz “Sirli o‟rmoncha”ga tashrif buyurib, quyonchaning yangi yil sovg‟asini qidirib topishga muvaffaq bo‟dik. Sovg‟ani topishimizda o‟rmon hayvonlari yaratgan turli topshiriqlarni bajarishimizga to‟g‟ri keldi. Ertaga biz “Lolaxonning qishki kiyimlari solingan sandiqcha”ni topishimiz zarur. Bo‟lmasam Lolaxon do‟stlari bilan qorbo‟ron o‟ynashga chiqa olmaydi. Do‟stlarining aytishicha uning kiyimlarini qaroqchilar o‟g‟irlab ketgan. Ammo bizda ularning oyoq izlari bor.” – deya boshlanuvchi taxminiy faoliyat rejasi.[5]

- Xarita yoki yo‘l chiziqlari

«Xazina sandig‘i» (ishtirokchilar uchun esdalik sovg‘alari).

- Sport anjomlari, ish yuritish buyumlari va boshqalar (lentalar, qalamlar, rangli qog‘ozlar, sharlar va boshqalar)

– «Sehrli to‘p ip» (to‘p ipga maqsad nomi yozilgan yozuvlar yopishtiriladi. Asta-sekin to‘pni yechib, bolalar bir manzildan boshqa bir manzilga o‘tadi);

– «Sehrli ekran» (ishtirokchilar ketma-ket borishlari kerak bo‘lgan joylarning fotosuratlari bilan planshet yoki noutbuk)

– Ishtirokchilar stantsiyadagi topshiriqni bajargandan so‘ng keyingi qayerga borishni o‘rganishlari mumkin (rahbardan; topshiriqning javobi keyingi stantsiyaning nomi; ular ma'lum bir hududda yashirin ishorani topishlari kerak) va hokazo.

Biz ko‘pincha o‘z ishimizda chiziqli kvestlardan foydalanamiz, unda ishtirokchilar ma'lum bir marshrut bo‘ylab bir nuqtadan sayohat qilishadi va boshqa nuqtada, oxirgi stantsiyada uchrashadilar.

Kvest deyarli cheksiz imkoniyatlari bilan tarbiyachiga bebaho yordam beradi, imkoniyat yaratadi ta'lim jarayonini diversifikatsiya qilish, uni g‘ayrioddiy, esda qolarli, hayajonli, qiziqarli, o‘ynoqi qilish imkoniyatlari kengayadi. Buning afzalligi texnologiyaning qiziqarliligi hisoblanadi u tarbiyachilarning maxsus tayyorgarligini, qo‘shimcha asbob-uskunalar sotib olishni yoki mablag‘ sarflashni talab qilmaydi. Asosiysi, tarbiyachilar jamoasining maktabgacha yoshdagi bolalik davrida to‘laqonli ijtimoiy muvaffaqiyatli shaxs asoslarini yaratishga bo‘lgan katta istagi sanaladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. N.Abdullayeva, D.Dustov, M.Rustamova, M.Fayzullayeva, D.Zuparova, F.Po‘latov, M.Rizayeva, X.Mamatova, Sh.Kattaxodjayeva, M.Normirzayeva. 2025 – 2026-o‘quv yili uchun maktabgacha ta’lim tashkilotlarida malaka oshirishning “Metodik mahorat kuni” va “Metodik mahorat soati” tadbirlarining O‘QUV DASTURI., Toshkent-2025 y.
2. O‘zbekiston Respublikasi “Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to‘g‘risida” 22.12.2020 yildagi 802-son Vazirlar Mahkamasining qarori. https://lex.uz/docs/-5179335
3. A.A.Nurmamatov “Maktabgacha va maktab ta’limida kvest texnologiyalar”, Educational Research in Universal Sciences., VOLUME 2 | SPECIAL ISSUE 14 | 2023, https://t.me/Erus_uz 102-103 betlar
4. Nilufar Muhammadovna O‘rinova, Nodiraxon Jurayevna Muminova BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA O‘QUV-KVEST TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISHNING NAZARIY JIHATLARI // Academic research in educational sciences. 2022. №5. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/boshlang-ich-ta-limda-o-quv-kvest-texnologiyasidan-foydalanishning-nazariy-jihatlari (дата обращения: 06.10.2025).

5. F.O‘rinova, F.Boltayeva., MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTLARIDA KVEST USULINI LOYIHALASH ORQALI BOLALARNING REFLEKSIV FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH., Journal of Education, Ethics and Value. Vol. 3, No. 02, 2024. ISSN:2181-4392.
6. https://jeev.innovascience.uz/index.php/jeev/article/download/478/409/421